

Jedním z bezprostředních důsledků porážky českého stavovského povstání v r. 1547 bylo zřízení zvláštního královského soudního orgánu, tzv. Rady nad apelacemi v r. 1548. Tento nový soud, nazývaný běžně soud apelační, měl vyřizovat původně odvolání od všech soudů v českém království, včetně soudů stavovských. V takového šíři však nebyl původní úmysl krále proveden. Bránil tomu především starobylý právní obyčej, podle kterého od zemských soudů nebylo vůbec možné odvolání a dokonce i pouhý pokus o ně byl považován za urážku soudu. Pokud se stavovské soudy řídily procesem římsko-kanonickým (v Lužici a Slezsku) vyřizoval apelační soud i žádosti stran o revisi procesu od těchto soudů. V podstatě apelační soud shromažďoval a vyřizoval odvolání od soudů městských, ať již šlo o města svobodná, vrchnostenská nebo o soudy hraniční.

Nový soudní orgán byl vybudován na byrokratickém principu — jeho členové byli jmenováni panovníkem, panovníku byli odpovědni a jím i vydržováni. V čele soudu stál prezident a jeho členy (předsedícími) byli 4 šlechtici, 4 zástupci měst a 4 odborně vzdělaní právníci — doktoři.

Na rozdíl od jiných soudů zasedal apelační soud nepřetržitě. Jednání na něm bylo vedeno písemně, zásada ústnosti, běžná jinak u všech ostatních soudů, zde nebyla aplikována. Apelační soud významnou měrou přispěl zaváděním římsko-kanonického procesu k unifikaci městského práva, zejména tím, že se postavil svou autoritou v r. 1579 za nový zákoník městských práv.

Apelační soud při projednávání odvolání („appelaci“) buď rozsudek soudu první instance potvrdil nebo zrušil nebo vrátil věc k dodatečnému projednání. Otištěný náleží apelačního soudu z r. 1549 je jedním z mnoha set případů, kdy byl revidován rozsudek soudu první instance jako odporující platnému — tehdy ještě obyčejovému — městskému právu. Trestným činem v nálezu posuzovaným je zhářství, jeden z nejtěžších deliktů, které feudální městské právo znalo, neboť nejvíce ohrožoval majetek a zdraví jednotlivce a existenci celého města jako takového. Trestná byla i pouhá pohrůžka „ohněm“ a majitel domu byl trestně odpovědný i za nedbalost, kterou by umožnil vzniknutí požáru. V našem případě jak z otištěného nálezu vyplývá, bylo sice před soudem první instance dokázáno, že oheň vznikl

nejprve na střeše domu, jehož vlastníkem byl obžalovaný, ale obžalovanému nebylo dokázáno, že by nesl na vzniku požáru jakoukoli vinu, byl i jen z „nedbálnivosti“.

Z literatury:

J. ČELAKOVSKÝ: Povšechné české dějiny právní, Praha 1904.

V. ZDENĚK: Dějiny král. appelačního soudu na hradě Pražském, nyní vrchního soudu v Praze. Praha 1933.

Od práva města Jaroměře přinešená appellací o nárek vyjítí ohně v městě Jaroměři, mezi Jiříkem Pulcem s jedné a Janem Svědíkem odporem s strany druhé.

Ortel na témž právé:

I tu my s pilností váživše vinění, odpor, svědomí a to což která strana mluvila a nač se v té při stahovala i právo psané, jakož se o to z svědkuov Matěje Bartoše, Důry Kapšové, Barbory Bednářský dostatečně ukazuje, že z komína jeho Svědikova se velmi kouřilo a potom okolo komínu střecha hořála a Dorota Kapšová dokládá, že z komínu jako džber na střechu Pulcovu vypadlo. Též Barbora Bednářka ve svém svědomí dokládá, že jest z komínu Svědikova nejprv oheň vyskočil a jiní svědkové dosvědčují též, že okolo komínu Svědikova nejprv hořálo, vzavši před oči své pána Boha, právo a spravedlnost, s práva svého takto vypovídáme: Poněvadž jest Jiřík Pulec dostatečně své obvinění na Jana Svědika podle práva ukázal, že jest z komína Jana Svědika voheň vyšel, a jemu Jiříkovi Pulcovi a jiným sousedům i vší obci se škoda stala odtud, dává se Jiříkovi Pulcovi za právo tak, že jest tím Jan Svědik podle obvinění povinnen. A poněvadž se to našlo, že od Jana Svědika ten oheň vyšel, znamenavše, že on Jan Svědik těch škod, který se tu ohněm tím jemu Pulcovi i susedům jiným i obci staly, nemá čím zaplatiti, jej Jana Svědika v své trestání během a dále po trestání aby se vyprodal tohoto města a této vobce budoucně aby prázden byl. A nezdá-li se které straně, neb oběma tohoto našeho nálezu přijítí, právo vrchní se jim před jeho královskou milost, aneb raddy jeho milosti nad appellacími zřízené na jich náklad vyhrazuje. Stalo se ve čtvrtek po sv. Alžbětě, léta 1549.

Tento ortel takto napraven:

poněvadž Jiřík Pulec, puovod, toho, aby oheň z domu Jana Svědika skrze jeho nedbálnivost vyjítí měl, podle práva jest nepokázal, z té příčiny, týž Jan Svědik dotčenému Jiříkovi Pulcovi tou žalobou povinnen není. Stalo se v auterý po křížové neděli léta páně 1550.

Otištěný text je převzat z rukopisné sbírky „Nálezů appelačního soudu“ 1549 J 13, chované v Státním ústředním archivu.